

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku W. N.
przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie, A. N., S. N., G. W. i in.
o dział spadku po T. N., częściowy dział spadku po I. M., częściowy dział spadku po W. M.,
częściowy dział spadku po K. N. i stwierdzenie nabycia prawa własności nieruchomości przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 listopada 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy W. N.
i uczestniczki postępowania G. W.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 29 grudnia 2016 r., sygn. akt I Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w G. postanowieniem wstępnym z dnia 1 września 2016 r. stwierdził, że uczestnik postępowania A. N. nabył przez zasiedzenie z dniem 29 lipca 2007 r. udział 4/5 części we własności nieruchomości w postaci działek gruntu położonych w obrębie miejscowości S., powiat g., oznaczonych w ewidencji numerami: 299 o powierzchni 0,9128 ha, 604 o powierzchni 1,0474 ha, 305 o powierzchni 0,7418 ha i 926 o powierzchni 0,6439 ha, ponad swój udział wynoszący 1/5 części we własności tych nieruchomości, wynikający z dziedziczenia

po T. N., stając się wyłącznym właścicielem tych nieruchomości (pkt 1); oddalił wniosek uczestnika postępowania A. N. o stwierdzenie nabycia prawa własności nieruchomości w postaci działek gruntu położonych w obrębie miejscowości S., powiat g., oznaczonych w ewidencji numerami: 683 o powierzchni 1,0307 ha i 924 o powierzchni 0,0781 ha (pkt 2); ustalił, że w skład spadku po T. N., zmarłym 28 lipca 1977 r. w S., wchodzi nieruchomości w postaci działek gruntu położonych w obrębie miejscowości S., powiat g. oznaczonych w ewidencji numerami: 683 o powierzchni 1,0307 ha i 924 o powierzchni 0,0781 ha, które to działki nie stanowiły integralnej części żadnego gospodarstwa rolnego i podlegają ogólnym regułom dziedziczenia (pkt 3).

Sąd Okręgowy w Ł. postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację wnioskodawcy W. N. i uczestniczki G. W. od postanowienia Sądu Rejonowego w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach 1 i 3, przyjmując za podstawę orzeczenia następujące ustalenia i wnioski.

T. N. był właścicielem gospodarstwa rolnego, w którego prowadzeniu pomagał mu, już od początku lat 70-tych XX wieku, syn - uczestnik postępowania A. N.; jego rodzeństwo nie pomagało ojcu. T. N., wyznaczył najstarszego syna - A. N. jako osobę, która powinna objąć to gospodarstwo rolne i spłacić pozostałe rodzeństwo. O planach tych wiedziało żyjące wówczas rodzeństwo A. N.

W dniu 23 lipca 1977 r. T. N. upoważnił swojego syna K. N. do odbioru od Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w P. oraz Spółdzielni Usługowo - Wytwórczej Kółek Rolniczych w S., należności z tytułu dzierżawy gruntów i do zarządzania działkami również po jego śmierci - do czasu rozstrzygnięcia spraw spadkowych.

T. N. zmarł 28 lipca 1977 r., zaś spadek po nim odziedziczyły dzieci: A. N., I. M., K. N., S. N. w częściach równych po 1/6, wnuk W. N. w 1/12 części, wnuczka J. K. w 1/12 części oraz wnuk L. S. N. w 1/6 części, z tym że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne nabyli: syn A. N., syn K. N., syn S. N., wnuk W. N. oraz wnuk W. M. w częściach równych po 1/5 każde z nich. Bezpośrednio po śmierci T. N., A. N. objął w samoistne posiadanie wszystkie działki gruntu wchodzące w skład gospodarstwa rolnego po ojcu. Pozostali współwłaściciele nie interesowali się gospodarstwem, nie ponosili żadnych wydatków. S. N. posiadał jednak - przy

działkach oznaczonych numerami 299 i 604, objętych w posiadanie samoistne przez A. N. - działki oznaczone numerami 298 o powierzchni 0,4356 ha i numerem 304 o powierzchni 0,7720 ha. Obaj bracia współpracowali przy czynnościach związanych z utrzymaniem posiadanych działek w należytej kulturze rolnej; nie doprowadziło to jednak do objęcia przez S. N. w posiadanie samoistne części działki numer 299 i działki numer 604, będących w posiadaniu A. N. Uczestnik ten uważał, że spłacił rodzeństwo, gdyż otrzymali oni stosowne wykształcenie i pracę. A. N. pracował na działkach oznaczonych numerami 299, 604, 305 i 926 do czasu, kiedy zdrowie pozwalało mu to. Pomagały mu także jego dzieci oraz wnukowie.

Sąd Okręgowy podzielił ocenę Sądu pierwszej instancji, że A. N. wykazał przesłanki zasiedzenia udziału 4/5 części, ponad swój udział, nieruchomości w postaci działek o numerach: 299, 604, 305 i 926 na dzień 29 lipca 2007 r. (działka numer 299 nie była wtedy jeszcze podzielona na działki 299/1 i 299/2 a działka numer 604 nie stanowiła własności Skarbu Państwa). Działki oznaczone numerami 299/1 i 604 stały się własnością Skarbu Państwa od 2011 r., a zatem pod zdarzeniu prawnym, jakim jest zasiedzenie. W ocenie Sądu Okręgowego, A. N. zaimplementował zmianę posiadania na zewnątrz w taki sposób, że nie było wątpliwości, iż jego posiadanie jest wykonywane kosztem innych współwłaścicieli. Pretensje rodzeństwa do A. N. dotyczyły jedynie tego, że powinien on - zgodnie z wolą ojca - dokonać jak najszybciej spłaty na ich rzecz, z wyłączeniem dwóch działek, które T. N. przekazał na tartak i na zlewnię mleka, a z których pożytki miał pobierać K. N. A. N. był samoistnym posiadaczem 4/5 części działek oznaczonych numerami: 299, 604, 305 i 926 przez okres 30 lat, co usprawiedliwiałoby stwierdzenia zasiedzenia tego udziału z dniem 29 lipca 2007 r.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., wnioskodawca W. N. i uczestniczka G. W. zarzucili naruszenie art. 172 k.c. w związku z art. 336 k.c. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie za udowodnione spełnianie przesłanek zasiedzenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład masy spadkowej po zmarłym T. N., uznanie posiadania gruntów przez A. N. za posiadanie samoistne w oderwaniu od utrwalonego stanowiska judykatury oraz art. 206 k.c. w związku z art. 195 k.c. poprzez ich niezastosowanie i pominięcie kwestii uprawnienia współwłaściciela nieruchomości rolnej do posiadania całej rzeczy

zgodnie z przysługującym mu prawem współwłasności, co nie jest jednoznaczne z samoistnym posiadaniem „części” innego współwłaściciela.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, skarżący wniesli o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego, a w przypadku uznania, że zachodzą przesłanki do merytorycznego rozstrzygnięcia - o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie wniosku A. N. o zasiedzenie i ustalenie składu masy spadku po T. N.

Uczestnik Skarb Państwa reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad, zastąpiony przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej uwzględnienie i uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z charakteru współwłasności wynika uprawnienie do współposiadania w zakresie niewyłączającym pozostałych współwłaścicieli (art. 206 k.c.). Uprawnienie to wynika z prawa współwłasności, jako prawa własności przysługującego niepodzielnie kilku osobom (art. 195 k.c.). Prawo to cechuje jedność przedmiotu własności, wielość podmiotów i niepodzielność samego prawa. Niepodzielność prawa wyraża się w tym, że każdy ze współwłaścicieli ma prawo do całej rzeczy. Posiadanie rzeczy przez współwłaściciela jest zatem posiadaniem właścicielskim i samoistnym, stanowi bowiem realizację jego niepodzielnego prawa do rzeczy. Z faktu posiadania rzeczy przez współwłaściciela wynika jedynie, iż korzysta on z tej rzeczy zgodnie z przysługującym mu prawem. Niewykonywanie prawa posiadania przez innego współwłaściciela nie uprawnia do wniosku, że współwłaściciel posiadający przejął rzecz w samoistne posiadanie w zakresie jego uprawnień (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., II CSK 774/14, nie publ.).

Posiadanie właścicielskie całej rzeczy przez współwłaściciela wyłącznie dla siebie i z wolą odsunięcia od realizacji praw do tej rzeczy innych

współwłaścicieli jest możliwe. Współwłaściciel żądający stwierdzenia zasiedzenia idealnego udziału innego współwłaściciela musi jednak wykazać, że zmienił (rozszerzył) zakres swego samoistnego posiadania ponad realizację uprawnień z art. 206 k.c. i uzewnętrznił tę zmianę wobec współwłaścicieli. Zastosowanie w takim wypadku domniemania z art. 339 k.c. wymaga wykazania przez współwłaściciela, że posiada rzecz ponad swoje prawo wynikające ze współwłasności.

O samoistnym posiadaniu współwłaściciela nieruchomości zamieszkującego w znajdującym się na niej budynku nie przesądza samodzielne wykonywanie uprawnień właścicielskich, administrowanie nieruchomością, ponoszenie ciężarów związanych z utrzymaniem nieruchomości, w tym wykonywanie remontów lub modernizacji budynku. Również fakt niewykonywania współposiadania przez innych współwłaścicieli nie świadczy automatycznie o samoistości posiadania współwłaściciela wykonującego władztwo, bowiem jest to uprawnienie współwłaścicieli, a nie obowiązek. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 29 czerwca 2010 r., III CSK 300/09, nie publ. i z dnia 26 czerwca 2013 r., II CSK 581/12, Glosa 2015, nr 1, s. 34).

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty zmierzały do wykazania, że Sąd drugiej instancji, oddalając apelację wnioskodawcy W. N. i uczestniczki G. W., powyższe reguły naruszył. Sąd ten wskazał bowiem, że uczestnik A. N. bezpośrednio po śmierci T. N. objął w samoistne posiadanie wszystkie działki gruntu wchodzące w skład gospodarstwa rolnego po ojcu, natomiast pozostali współwłaściciele nie interesowali się nieruchomością, nie ponosili żadnych wydatków z nimi związanych. Powyższe okoliczności - w ocenie Sądu Okręgowego - przemawiały za tym, że A. N. zaimplementował zmianę posiadania na zewnątrz w taki sposób, że nie było wątpliwości, iż wykonywał posiadanie również kosztem innych współwłaścicieli, a tym samym wykazał przesłanki zasiedzenia udziału 4/5 części nieruchomości, ponad swój udział wynoszący 1/5 części we własności nieruchomości. Zarzutom podważającym powyższą ocenę nie można odmówić słuszności.

Należy zgodzić się ze stanowiskiem skarżących, że płacenia podatków oraz uprawianie gruntów nie stanowią dostatecznej podstawy do stwierdzenia zasiedzenia udziału we współwłasności nieruchomości. W świetle przytoczonego - jednoznacznego - stanowiska judykatury, aprobowanego przez skład orzekający, o charakterze władztwa współwłaściciela domagającego się stwierdzenia zasiedzenia decyduje jego zachowanie, a nie bierność innych współwłaścicieli. Z samego faktu niewykonywania współposiadania przez innych współwłaścicieli, nie mogą wynikać dla współwłaściciela wykonującego to władztwo żadne ułatwienia w spełnieniu przesłanek zasiedzeniu. Współwłaściciel nieruchomości powołujący się na nabycie przez zasiedzenie udziałów pozostałych współwłaścicieli powinien wykazać wykonywanie posiadania nieruchomości wyłącznie dla siebie, tj. z wolą odsunięcia pozostałych współwłaścicieli od współposiadani.

Dokonując oceny dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych, Sąd Okręgowy skupił swoją uwagę na układzie wzajemnych stosunków między spadkobiercami T. N. przed jego śmiercią oraz sposobie wykonywania uprawnień przez uczestnika A. N. Poza zakresem swoich rozważań pozostawił natomiast kwestię, czy i ewentualnie kiedy uczestnik ten zmanifestował wobec pozostałych spadkobierców zmianę charakteru posiadania w stosunku do przysługujących im udziałów.

Sąd Okręgowy wyszedł zatem z odmiennego - błędnego - założenia. Uznał bowiem, że uprawianie gruntów przez A. N. i ponoszenie przez niego wydatków z tym związanych stanowi wystarczające przejawy zmanifestowania zmiany charakteru posiadania wobec pozostałych współwłaścicieli, co nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw